

УДК 338.2:339.92

УМАНЦІВ Юрій, д. е. н., професор кафедри економічної теорії
та конкурентної політики КНТЕУ

ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Проаналізовано глобальні тенденції формування і розвитку економічної політики держави. Акцентовано увагу на необхідності обмеження негативного впливу глобальних макроекономічних дисбалансів на розвиток економіки. Визначено напрями використання в Україні світового досвіду реалізації економічної політики.

Ключові слова: економічна політика, глобалізація, держава, лібералізація, економічна модель.

Уманцев Ю. Экономическая политика государства в условиях глобализации. Проанализированы глобальные тенденции формирования и развития экономической политики государства. Акцентировано внимание на необходимости ограничения негативного влияния глобальных макроекономических дисбалансов на развитие экономики. Определены направления использования в Украине мирового опыта реализации экономической политики.

Ключевые слова: экономическая политика, глобализация, государство, либерализация, экономическая модель.

Постановка проблеми. В умовах глобалізації традиційний поділ на ліберально-ринкову і регуляторно-адміністративну моделі економіки вже не є актуальним, оскільки у чистому вигляді жодної з них не існує. Зростання економіки в цілому і добробуту всіх домогосподарств зокрема, є можливим при синергії інструментів економічної політики держави. Саме у цьому й має полягати сучасна економічна політика держави.

Аналіз державної політики в економічній сфері має важливе методологічне, теоретичне та практичне значення. Період концептуальної невизначеності змінюється поглибленням дискусій щодо подальших напрямів розвитку національної економіки між прихильниками ліберальної економічної моделі та вченими й практиками, що відстоюють необхідність проведення активної економічної політики держави.

У концептуальному дискурсі виокремлюються два підходи, кожен з яких у чистому вигляді є недостатньо виваженим та методологічно обґрунтованим. Так, зокрема, деякі дослідники, не враховуючи закономірностей макроекономічної рівноваги, переконані, що досягти збалансованого розвитку національної економіки можна шляхом визначення економічних пріоритетів директивним рішенням і їх цілеспрямованого розвитку на основі перерозподілу ресурсів. Недостатньо обґрунтованим є також і підхід багатьох дослідників, що ґрунтується на абсолютизації ефективності ринкових механізмів для досягнення макроекономічної стабільності й перерозподілу ресурсів, без належного врахування можливостей регулювання економічних процесів і необхідності проведення державою активної економічної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед вагомих наукових досліджень у сфері формування та реалізації економічної політики держави чільне місце посідають праці таких вітчизняних та зарубіжних вчених, як: Т. Артємова, В. Геєць, А. Жаліло, А. Жукова, А. Даниленко, Б. Данилишин, П. Єщенко, Гж. Колодко, А. Мазаракі, В. Лагутін, В. Полтерович, Е. Райнерт, А. Радигін, А. Гриценко, Дж. Стигліц, В. Цветков П. Холлер, О. Денк [1–18] та ін. Водночас, питання модифікації економічної політики в умовах поглиблення процесів глобалізації потребують подальших досліджень.

Метою статті є розкриття новітніх трендів модифікації економічної політики держави під впливом глобалізаційних викликів.

Матеріали та методи. В основу дослідження покладено наукові праці зарубіжних та вітчизняних економістів з питань економічної політики держави. У статті застосовано сукупність методів та підходів, які дозволили реалізувати системно-концептуальну єдність дослідження, а саме: діалектичний, синтезу та порівняльний; системний та інституційний підходи.

Результати дослідження. Роль держави в економіці доцільно досліджувати у межах неоінституційно-міжпарадигмального синтезу, який об'єднує розгляд економічної проблематики у широкому суспільному контексті та взаємодії з іншими галузями наук, ідеї реформування економіки з позицій суспільного контролю та державного регулювання. У межах такого підходу державу можна визначити як особливий тип організації, що фундаментально відрізняється від інших організацій, які функціонують в економіці. Одночасно інститут держави здатен не тільки структурувати та знижувати трансакційні витрати і витрати специфікації прав власності, а й, навпаки, негативно впливати на здійснення трансакцій і їх вартість та дезорганізувати соціально-економічну структуру суспільства. Отже, саме інституційні зміни, що безпосередньо впливають на соціально-економічний розвиток держави, докорінно трансформують економіку та визначають дискурс економічного розвитку [5, с. 38].

Нобелівський лауреат Дж. Стигліц вказує на те, що "велике питання" глобальної економіки у двадцять першому столітті полягає у тому, якою має бути у ній роль держави [16, с. 242]. Сумніви у традиційних та випробуваних на попередніх етапах еволюційного розвитку суспільства інструментах регулювання ліберальної моделі економіки ґрунтуються на поширенні практики отримання неочікуваних і навіть протилежних бажаним результатів державних регуляторних впливів [11, с. 17–19]. Причому йдеться як про важелі макро-економічної стабілізації, так і про засоби стимулювання економічного зростання [6, с. 8–11].

У багатьох країнах стимулювання споживчих витрат домашніх господарств тривалий час використовувалося як засіб антикризової політики, однак це не привело до відповідного збільшення схильності до нагромадження, а, отже, не змогло перетворитися на механізм стимулювання інвестиційної діяльності. Бюджетна консолідація і податкова лібералізація виявили, що негативний вплив від зменшення державних видатків є більш значним, ніж вплив скорочення ставок оподаткування на активність суб'єктів господарювання. Натомість скорочення бюджетних витрат зменшує вплив уряду на сукупний попит і знижує дію вмонтованих бюджетних стабілізаторів. За незначного внутрішнього попиту відбувається надмірна концентрація на напрямках з гарантованою ліквідністю продукції та зниження пропозиції відповідно до попиту, що скорочується, а фінансові ресурси суб'єктів господарювання використовуються недостатньо ефективно через зниження мотивації до інвестування [4, с. 42–43].

Відбувалося зниження дієвості конкурентної політики як стимулятора структурної модернізації через поширення інституційних чинників ціноутворення, які обумовлюють значне коливання цін за одночасної втрати останніми функцій оцінки ефективності господарської діяльності. Певна лібералізація валютно-курсової політики насамперед розкриває простір для валютних спекуляцій та призводить до блокування національної монетарної політики, проте слабко впливає на стан платіжного балансу і ще слабше (через недовість цінових чинників конкурентоспроможності) – торговельного балансу. Концентрація потенційного інвестиційного ресурсу насправді через низьку норму прибутку у нефінансових секторах призводить до "перегріву" фінансових ринків і не заохочує інвестування в розвиток реального сектора економіки.

Відкритість економіки, яка приймається як вихідний постулат економічними теоріями "основної течії", виявляється лише частковою, особливо для країн з ринками, які формуються. Виникає феномен "віртуальної відкритості", за якого на національну економічну політику впливають обмеження, подібні до тих, що є характерними для

відкритих економік, але через інституційні та структурні перешкоди практично відсутній вплив держави на динаміку макроекономічних показників з боку міжнародних потоків капіталу. З іншого боку, втрата ефективності традиційних інструментів державної політики є продовженням еволюційних процесів в економіці протягом останніх десятиліть, що обумовили зростання рівня свободи більшості її суб'єктів [4, с. 44–45].

Одночасно з глобальним трендом лібералізації, яка проводилася через політику національних держав та міжнародних інститутів щодо усунення інструментарію прямого впливу урядів та центральних банків на економіку, відбувалися об'єктивні процеси, що посилювали функціональну автономність економічних суб'єктів [17, с. 21–25]. Розширення індивідуальної свободи вийшло за межі інтеграційної здатності національних економік. Цей процес до певного часу залишався непоміченим, оскільки не суперечив ліберальним теоріям, й чітко виявився, коли зазначене розбалансування призвело до загострення глобальних кризових явищ, і ліберальні пріоритети почали поступатися важелям активної економічної політики [3]. Водночас поглиблюються суперечності між посиленням стійкості глобального ринку внаслідок перерозподілу ризиків між великою кількістю учасників і небезпекою виникнення ланцюгової реакції на негативні імпульси. В узагальненому вигляді тенденції розвитку світової економіки за умов глобалізації наведено на *рис. 1*.

З огляду на це, актуалізується питання необхідності застосування моделі глобального регулювання, яка матиме вплив на зростання економіки в цілому і добробуту більшості домогосподарств. На це вже звертають увагу навіть відомі своїми ліберальними поглядами директор-розпорядник Міжнародного валютного фонду К. Лагард і голова Європейського центрального банку М. Драгі [3].

Оскільки сталий розвиток національної економіки є неможливим поза соціумом, без широкого залучення до нього широких верств населення, то подолання кризи соціальної складової економічної політики держави слід шукати на засадах забезпечення суспільного консенсусу. У ХХІ ст. конкурентоспроможними будуть держави, здатні скористатися власним історичним досвідом і використати найкращі характеристики інших моделей для мобілізації ресурсів за допомогою ефективною системи стратегічного планування, налагодження механізмів взаємодії з громадянським суспільством та інвестування в соціальні програми [1, с. 15–16]. Гж. Колодко пропонує спиратися на принципи "нового прагматизму", який ґрунтується на дотриманні "золотої послідовності" – оптимальної системи інституційних рішень та параметрів макроекономічної політики [9, с. 430–431].

Рис. 1. Тенденції розвитку світової економіки за умов глобалізації

Джерело: складено автором.

У розвинених країнах дедалі більше концентруються ресурси на стратегічних напрямках, використовуючи для цього значні бюджетні кошти, стратегічне планування, промислово політику. П. Єщенко з цього приводу зауважує, що саме ті країни, які відійшли від неоліберальної моделі й опираються на визначальну роль держави в економічному розвитку, забезпечили сприятливі умови для модернізації національної економіки [8, с. 5].

У доповіді Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) про стан світової економіки "*Global Economic Outlook*", оприлюдненій у листопаді 2016 р., зазначається, що на сучасному етапі для стимулювання зростання економіки важливо синхронно застосовувати монетарні та фіскальні інструменти. При цьому наголошується, що економіка реагує на такі стимулювальні інструменти, якщо вони супроводжуються структурними реформами, серед яких пріоритетними вважаються створення робочих місць, підтримка експорту та розвиток підприємництва [18].

Виважена економічна політика на перше місце ставить результативність економічних інструментів. За сучасних умов уже недостатньо результативними є такі методи, як тарифні обмеження, використання державного замовлення, зміна облікової ставки, обмінного курсу, маніпулювання ставками оподаткування. Держава повинна здійснювати стратегічний вплив на економіку, вибудовуючи свою політику на принципах, які доповнюють дію традиційних ринкових важелів [7, с. 58].

Таким чином, виважена економічна політика передбачає обрання оптимального, спроможного забезпечити необхідні результати інструментарію регулювання макроекономічних процесів. Для цього мають бути враховані середовище, в якому здійснюється політика, суб'єкт, який її здійснює, наявність ресурсів і можливостей тощо. Однак при цьому досягається синергетичний ефект ендogenous розвитку на засадах подолання кризи довіри в суспільстві [13, с. 69–77]. В умовах України реалізація такої економічної політики має відбуватися через поглиблення інституційних реформ і доповнення ринкових інструментів державною політикою, спрямованою на забезпечення стійкого економічного зростання. Натомість державна політика у розвинених країнах щоразу більшою мірою сприяє "вмонтуванню" позитивного потенціалу співпраці у механізми конкуренції, а також делегуванню влади об'єднанням підприємців [12, с. 15–18].

Держава повинна через структурні зрушення цілеспрямовано формувати інституційне підґрунтя для сприйняття економікою позитивних сигналів до економічного зростання. Зокрема, замість необґрунтованого виокремлення пріоритетних галузей слід забезпечити спроможність економіки без зовнішнього втручання визначати й підтримувати ті пріоритети, які справді здатні сприяти модернізації та зміцненню конкурентоспроможності. Здебільшого такими інструментами є функціональна підтримка експортної діяльності, інвестиційно-інноваційної діяльності, структуризація фінансової системи для підвищення інвестиційного потенціалу економіки, створення робочих місць, розвитку підприємництва тощо. Водночас, самодостатній внутрішній ринок, як зазначають А. Мазаракі та В. Лагутін, підвищує роль ендogenous чинників у моделі національного економічного розвитку [10, с. 14].

Показовим є приклад застосування країнами ЄС та Сполученими Штатами Америки цілої низки програм, спрямованих на подолання кризових явищ в економіці та стимулювання економічного зростання. Реалізовані урядами цих країн, а також Європейським центральним банком і Федеральною системою США програми суперечать принципам економічного лібералізму, що засновані на Вашингтонському консенсусі. Виконання цих заходів призвело до стрімкого зростання державного боргу, однак дало змогу економікам вийти на траєкторію зростання (рис. 2, 3).

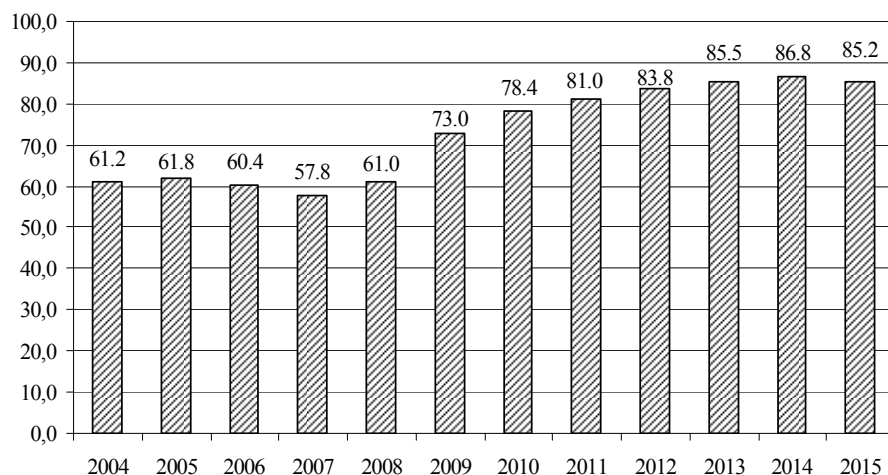

Рис. 2. Динаміка державного боргу ЄС у 2004–2015 рр., % до ВВП

Джерело: розраховано автором за [19; 20].

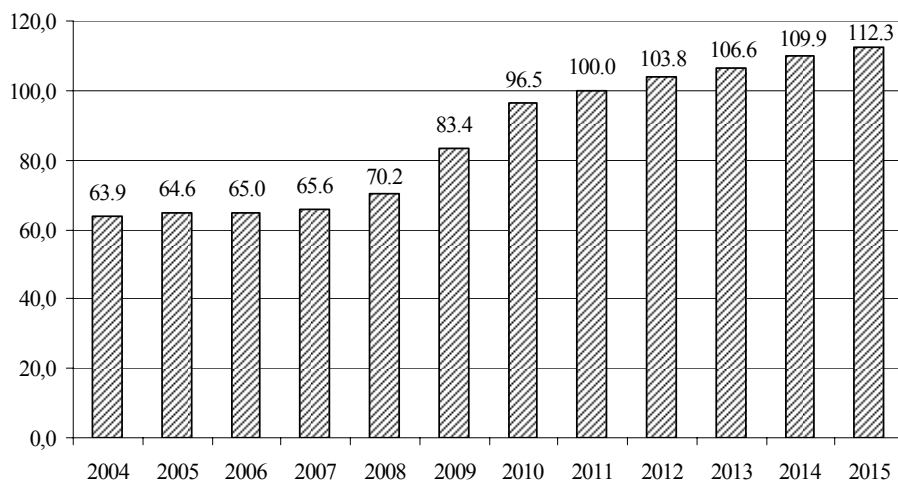

Рис. 3. Динаміка державного боргу США у 2004–2015 рр., % до ВВП

Джерело: розраховано автором за [21; 22].

Результати аналізу показали, що головним показником, на який негативно вплинула монетарна політика Федеральної резервної системи (ФРС) США, є державний борг, оскільки кількісне пом'якшення – це насамперед кредитування держави. На *рис. 4* видно, як змінювався показник ВВП США у 2004–2015 рр.: у 2009 р. відбулося його зниження через наслідки кризи, але у цілому темпи зростання відновилися повністю. Саме в кінці 2008 р. ФРС знизила ставку рефінансування до 0.25 %, а на початку 2009 р. почалася перша фаза кількісного пом'якшення, і у результаті ВВП країни постійно зростає.

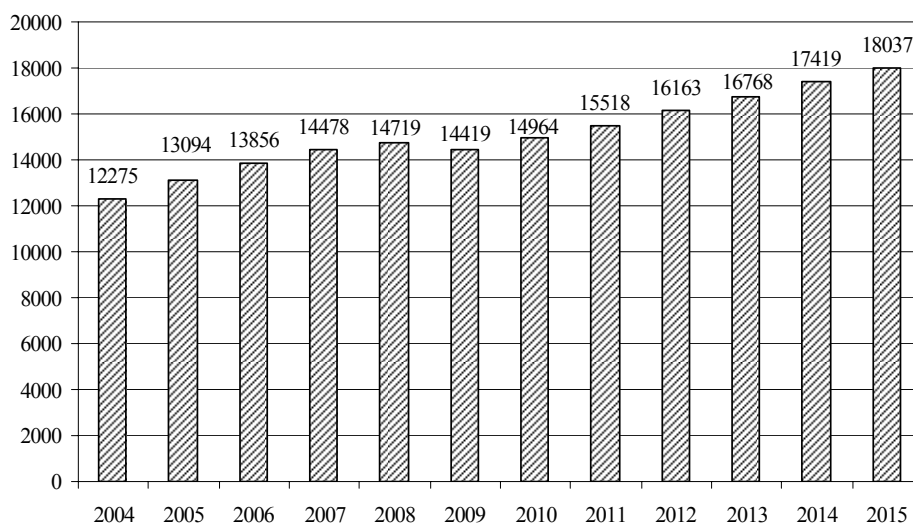

Рис. 4. Динаміка ВВП США у 2004–2015 рр., млрд дол. США

Джерело: складено автором за [21; 23].

Однією з передумов проведення ефективної державної політики є взаємодія її бюджетно-податкової та грошово-кредитної складових. Для забезпечення макроекономічної стабільності та сталого економічного зростання необхідне концептуальне переосмислення напрямів їх реалізації, оскільки вони мають різний, а іноді й протилежний характер впливу на економічні процеси. Ефективність та дієвість державної економічної політики безпосередньо виражається у динаміці основних макроекономічних показників (*таблиця*), аналіз якої свідчить про те, що необхідним є докорінне інституційне та структурне реформування економіки України на засадах активної економічної політики держави.

Таблиця

Основні макроекономічні показники України у 2006–2015 рр.,
% до попереднього року

Показник	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Реальний ВВП	7.3	7.9	2.3	-15.1	4.1	5.2	0.2	-4.6	-7.5	-10.0
Промислове виробництво	6.2	10.2	-3.1	-21.9	11.2	8.0	-0.5	-4.3	-10.7	-13.4
Валова продукція сільського господарства	2.5	-6.5	17.1	-1.8	-1.5	19.9	-4.5	13.3	2.8	-4.8
Темп інфляції*	14.1	23.3	23	14.3	9.1	4.6	-0.2	0.5	24.9	48.7
Інвестиції в основний капітал	19	29.8	-2.6	-41.5	-0.6	22.4	7.5	0.3	-15.7	-19.9
Реальні наявні доходи населення	11.8	14.8	7.6	-8.5	17.1	8.0	16.0	4.0	-3.0	-27.7
Баланс зведеного бюджету**	-0.7	-1.1	-1.5	-4.1	-6.0	-1.8	-3.6	-4.4	-4.0	-3.2
Державний та гарантований державою борг**	14.8	12.3	13.7	32.2	39.8	35.8	36.6	40.2	53.3	79.4
Експорт товарів та послуг	12.1	28.5	35.8	-40.7	-30.7	-11.2	-7.4	-5.2	-27.6	-30.9
Імпорт товарів та послуг	24.6	34.6	41.1	-46.9	-26.8	-2.2	-0.8	-3.4	-26.5	-27.6
Сальдо торговельного балансу**	-2.67	-5.05	-7.54	-1.18	-2.22	-4.03	-5.12	-3.53	3.92	1.24

*Грудень до грудня попереднього року.

**% до ВВП.

Джерело: розраховано автором за [24; 25].

Вчені з Інституту економіки та прогнозування НАН України обґрунтовують необхідність переходу української економіки на засади реконструктивного розвитку. При цьому наголошується на важливості державних інвестицій, які повинні стати елементом обов'язкових видатків уряду. Реконструктивний тип економічного розвитку, основні напрями якого наведено на *рис. 5*, має ґрунтуватися на засадах інституційної спроможності усунення суперечностей у трикутнику "суспільство-держава-економіка". Концепція реконструктивного розвитку має важливе значення для України, оскільки обумовлює необхідність зміни принципів вирішення господарських проблем. Структурні зрушення в економіці повинні динамізувати розвиток внутрішнього ринку, сприяти підвищенню життєвого рівня населення. Реконструктивний розвиток є соціально спрямованим, що передбачає збалансування інтересів усіх категорій домашніх господарств [2, с. 10].

Рис. 5. Основні напрями здійснення реконструктивного розвитку економіки України
(адаптовано автором за [15])

Висновки. Проведений аналіз дає змогу зробити висновок про те, що для забезпечення дієвості економічної політики держави необхідно вибудувати таку інституційну траєкторію, яка здатна забезпечити поступовий перехід до моделі, орієнтованої одночасно і на розвиток конкуренції, і на подолання обмежень шляхом поступового формування відносин співпраці між державою, підприємницьким сектором та суспільством. Здійснення виваженої економічної політики держави обумовлене неспроможністю ринку та необхідністю державного втручання у перебіг економічних процесів. В основі виваженої економічної політики держави має перебувати наукове визначення змісту стратегічних пріоритетів розвитку економіки, а також методів та інструментів реалізації такої політики, що спрямована на гармонізацію суспільних інтересів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Артьомова Т.* Відносини суспільного відтворення в Україні у контексті трансформації моделей державного управління. Економічна теорія. 2016. № 3. С. 5–17.
2. *Гесць В. М.* Особливості взаємозв'язку економічних і політичних передумов реконструктивного розвитку економіки України. Економіка України. 2016. № 12. С. 3–21.
3. *Жаліло А.* Про національні особливості економічного прагматизму. Дзеркало тижня-Україна. URL : <http://gazeta.dt.ua/macrolevel/pro-nacionalni-osoblivosti-ekonomichnogo-pragmatizmu-.html>.
4. *Жаліло Я.* Особливості реалізації економічної політики держави в умовах сучасних тенденцій суспільного розвитку. Економічна теорія. 2016. № 1. С. 39–52.
5. *Жукова А.* Альтернативність економічного розвитку держави з погляду інституціонального підходу. Економічна теорія. 2016. С. 33–45.
6. *Даниленко А. І.* Фінансові аспекти управління економічним розвитком. Економіка України. 2015. № 10. С. 4–22.
7. *Данилишин Б. М.* Тактика еволюціонізму в сучасному економічному розвитку світу (в аспекті Третьої та Четвертої промислових революцій). Економіка України. 2016. № 8. С. 44–61.
8. *Єценко П. С.* До інновацій та стратегічних пріоритетів шляхом об'єднання "невидимої" та "видимої" руки. Економіка України. 2016. № 5. С. 3–16.
9. *Колодко Гж. В.* Куда идет мир: политическая экономия будущего ; пер. с пол. Ю. Чайникова. М. : Магистр, 2014. 528 с.
10. *Мазаракі А. А., Лагутін В. Д.* Внутрішній ринок України в умовах дисбалансів між виробництвом і споживанням. Економіка України. 2016. № 4. С. 4–18.
11. *Лагутін В. Д.* Економічна політика держави: сутність, етапи, механізми. Економічна теорія. 2006. № 4. С. 16–26.
12. *Полтерович В.* Позитивное сотрудничество: факторы и механизмы эволюции. Вопросы экономики. 2016. № 11. С. 5–23.

13. Райнерт Ерік С. Як багаті країни забагатіли ... і чому бідні країни лишаються бідними ; пер. з англ. П. Тарашука. К. : Темпора, 2014. 443 с.
14. Радыгин А., Энтов Р. "Провалы государства": теория и практика. Вопросы экономики. 2012. № 12. С. 4–30.
15. Реконструктивний тип економічного розвитку та основні напрями його реалізації в Україні : звіт з НДР ; наук. кер. А. А. Гриценко. Київ : Ін-т екон. та прогнозів. НАН України. URL : http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2017/01/%D0%A0%D0%A2%D0%95%D0%A0_2016_%D0%A1%D0%B0%D0%B9%D1%82.pdf.
16. Стиглиць Дж. Крутое пике: Америка и новый экономический порядок после глобального кризиса ; пер. с англ. В. Лопатко. М. : Эксмо, 2011. 512 с.
17. Цветков В. А., Степнов И. М., Ковальчук Ю. А. Реализация стратегии новой индустриализации экономики. Вестн. финансового ун-та. 2016. № 6. С. 19–30.
18. Boris Cournède, Oliver Denk, Paula Garda, Peter Hoeller. Enhancing Economic Flexibility: What Is in It for Workers? URL : <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/b8558a5b-en.pdf?expires=1485863855&id=id&accname=guest&checksum=C13BD6B668092A391B3EE2CDC7625133>.
19. European Union Government Debt To GDP. URL : <http://www.tradingeconomics.com/european-union/government-debt-to-gdp>.
20. Open market operations. URL : www.ecb.europa.eu/mopo/implementation/html/index.en.html.
21. Multiyear Download of US Government Spending 2011–2021. URL : http://www.usgovernmentdebt.us/download_multi_year_debt.
22. Monetary Policy Report. URL : https://www.federalreserve.gov/monetarypolicy/mpr_20160210_summary.htm.
23. United States GDP. URL : <http://www.tradingeconomics.com/united-states/gdp>.
24. Звіт про фінансову стабільність. Національний банк України. URL : <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=40819104>.
25. Основні показники соціально-економічного розвитку України. Державна служба статистики. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Стаття надійшла до редакції 01.02.2017.

Umantsiv Y. State economic policy in globalization.

Background. Analysis of state policy in the economic sphere has essential methodological, theoretical and practical importance. The conceptual discourse distinguishes two approaches, each of which alone is not enough developed and methodologically grounded. Some researchers do not take into account patterns of macroeconomic equilibrium and are convinced that sustainable development of the national economy can be achieved by determining the economic priorities by policy-decision. Approach by many researchers based on absolute efficiency of market mechanisms to achieve macroeconomic stability without the need for active government economic policy is also not enough reasonable.

Analysis of recent research and publications. Works by domestic and foreign scientists occupy a prominent place among the important scientific research in the

development and implementation of economic policy. However, the issue of modification of economic policy in the strengthening globalization requires further research.

The *aim* of the article is to outline the latest trends of economic policy modification under the influence of globalization challenges.

Materials and methods. The study is based on the scientific works of foreign and domestic economists on economic policy. A set of methods and approaches was applied that allowed to implement system and conceptual integrity of the study, namely dialectical, synthesis and comparison; systemic and institutional approaches.

Results. Prudent and balanced state economic policy involves the selection of an optimum, capable to provide the necessary results tools for the macroeconomic processes regulation. The environment in which the policy is carried out, the subject that carries it, the availability of resources and opportunities must be taken into account. In Ukraine, the implementation of such a policy should take place through deep institutional reforms and combination of market instruments with state policy aimed at ensuring sustainable economic growth. State policy in developed countries each time contributes more to the use of the positive potential of the cooperation of all the economic actors.

Conclusion. To ensure the effectiveness of economic policy should be build such institutional trajectory, which can ensure a gradual transition to a model that is directed both at the development of competition, and to overcome limitations through the gradual formation of cooperative relations between the government, business sector and society.

Keywords: economic policy, globalization, state, liberalization, economic model.

REFERENCES

1. Art'omova T. Vidnosyny suspil'nogo vidtvorennya v Ukraini u konteksti transformacii' modelej derzhavnogo upravlinnja. Ekonomichna teorija. 2016. № 3. S. 5–17.
2. Gejec' V. M. Osoblyvosti vzajemozv'jazku ekonomichnyh i politychnyh peredumov rekonstruktyvnogo rozvytku ekonomiky Ukrainy. Ekonomika Ukrainy. 2016. № 12. S. 3–21.
3. Zhalilo A. Pro nacional'ni osoblyvosti ekonomichnogo pragmatyzmu. Dzerkalo tyzhnja-Ukraina. URL : <http://gazeta.dt.ua/macrolevel/pro-nacionalni-osoblivosti-ekonomichnogo-pragmatyzmu-.html>.
4. Zhalilo Ja. Osoblyvosti realizacii' ekonomichnoi' polityky derzhavy v umovah suchasnyh tendencij suspil'nogo rozvytku. Ekonomichna teorija. 2016. № 1. C. 39–52.
5. Zhukova A. Al'ternatyvnist' ekonomichnogo rozvytku derzhavy z pogljadu instytucional'nogo pidhodu. Ekonomichna teorija. 2016. C. 33–45.
6. Danylenko A. I. Finansovi aspekty upravlinnja ekonomichnym rozvytkom. Ekonomika Ukrainy. 2015. № 10. C. 4–22.
7. Danylyshyn B. M. Taktyka evoljucionizmu v suchasnomu ekonomichnomu rozvytku svitu (v aspekti Tret'oi' ta Chetvertoi' promyslovyh revoljucij). Ekonomika Ukrainy. 2016. № 8. C. 44–61.
8. Jeshhenko P. S. Do innovacij ta strategichnyh priorytetiv shljahom ob'jednannja "nevdydymoi" ta "vydymoi" ruky. Ekonomika Ukrainy. 2016. № 5. C. 3–16.
9. Kolodko Gzh. V. Kuda ydet myr: polytycheskaja ekonomija budushhego ; per. s pol. Ju. Chajnykova. M. : Magystr, 2014. 528 s.
10. Mazaraki A. A., Lagutin V. D. Vnutrishnij rynek Ukrainy v umovah dysbalansiv mizh vyrobnyctvom i spozhyvannjam. Ekonomika Ukrainy. 2016. № 4. S. 4–18.
11. Lagutin V. D. Ekonomichna polityka derzhavy: sutnist', etapy, mehanizmy. Ekonomichna teorija. 2006. № 4. S. 16–26.
12. Polterovich V. Pozitivnoe sotrudnichestvo: faktory i mehanizmy jevoljucii. Voprosy jekonomiki. 2016. № 11. S. 5–23.

13. *Rajnert Erik S.* Jak bagati krajiny zabagatily ... i chomu bidni krajiny lyshajut'sja bidnymi ; per. z angl. P. Tarashhuka. K. : Tempora, 2014. 443 s.
14. *Radygin A., Jentov R.* "Provaly gosudarstva": teorija i praktika. Voprosy jekonomiki. 2012. № 12. S. 4–30.
15. *Rekonstruktyvnyj typ ekonomichnogo rozvytku ta osnovni naprjamy jogo realizacii v Ukraini* : zvit z NDR ; nauk. ker. A. A. Grycenko. Kyi'v : In-t ekon. ta prognozuv. NAN Ukrainy. URL : http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2017/01/%D0%A0%D0%A2%D0%95%D0%A0_2016_%D0%A1%D0%B0%D0%B9%D1%82.pdf.
16. *Stiglic Dzh.* Krutoe pike: Amerika i novyj jekonomicheskij porjadok posle global'nogo krizisa ; per. s angl. V. Lopatko. M. : Jeksmo, 2011. 512 s.
17. *Cvetkov V. A., Stepnov I. M., Koval'chuk Ju. A.* Realizacija strategii novoj industrializacii jekonomiki. Vestn. finansovogo un-ta. 2016. № 6. S. 19–30.
18. *Boris Cournède, Oliver Denk, Paula Garda, Peter Hoeller.* Enhancing Economic Flexibility: What Is in It for Workers? URL : <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/b8558a5b-en.pdf?expires=1485863855&id=id&acname=guest&checksum=C13BD6B668092A391B3EE2CDC7625133>.
19. *European Union Government Debt To GDP.* URL : <http://www.tradingeconomics.com/european-union/government-debt-to-gdp>.
20. *Open market operations.* URL : www.ecb.europa.eu/mopo/implement/omo/html/index.en.html.
21. *Multiyear Download of US Government Spending 2011–2021.* URL : http://www.usgovernmentdebt.us/download_multi_year_debt.
22. *Monetary Policy Report.* URL : https://www.federalreserve.gov/monetarypolicy/mpr_20160210_summary.htm.
23. *United States GDP.* URL : <http://www.tradingeconomics.com/united-states/gdp>.
24. *Zvit pro finansovu stabil'nist'.* Nacional'nyj bank Ukrainy. URL : <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=40819104>.
25. *Osnovni pokaznyky social'no-ekonomichnogo rozvytku Ukrainy.* Derzhavna sluzhba statystyky. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua>.